

MATERIAŁY Z BADAŃ NA TORFOWISKU ZMURSZALYM BOĆKI

STEFAN LIWSKI i FRANCISZEK MACIAK

Zakład Torfoznawstwa SGGW

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA TERENU

Torfowisko Boćki leży na terenie gminy Boćki w pow. Bielsk Podlaski (w odległości 1,5 km od osady Boćki). Obiekt torfowy ciągnie się w dolinie pasem długości 7,5 km, szerokim od 1,5 do 3,0 km. Powierzchnia torfowiska wynosi około 1500 ha. Wzdłuż północno-zachodniej części badanego złoża przepływa rzeczka Leśna, która jest dopływem rzeki Nurzec. Samo torfowisko dotyka do Nurca półn. zachodnią krawędzią na szerokości około 1 km. Wschodnią granicę obiektu tworzą gleby mineralne piaszczyste przechodzące dalej w piaski słabo-gliniaste. Teren mineralny wznosi się lekko nie tworząc wyraźnego tarasu. Północno-zachodnią granicę torfowiska otaczają grunty o podobnym charakterze jak w części wschodniej. Południowa granica to szosa biegnąca z Bociek w kierunku na Siemiatycze, za którą znajduje się niewielki obszar płytkich gruntów torfowo-mineralnych.

W latach 1934—37 zostały przeprowadzone na torfowisku melioracje podstawowe. W części południowo-wschodniej obiektu przez środek torfowiska przekopano rów, do którego poprowadzono w partii wschodniej szereg rowów odwadniających. Rozstawa rowów wynosi około 250 m. W partii środkowej przebiega tylko jeden rów wpadający do rzeki Leśnej powyżej wsi Solniki.

Przed wykonaniem melioracji na powierzchni torfowiska stagnowała prawie przez cały rok woda. Dominującymi roślinami były: trzcina i turzyce. W miejscach mniej wilgotnych porastała łoża. Niektóre partie łąk koszone. Siano wynoszono kilometrami po wodzie, w mokre zaś lata wywożono czółnami. Suszenie odbywało się często na stojakach.

Po odwodnieniu i obsuszeniu terenu obszar torfowiska jako całość nie został natychmiast zagospodarowany. Torfowisko zaczęło ulegać murszeniu. Wyginęła roślinność hygrofilna, pojawiły się nędzne trawy, zbierano najwyżej 1 wóz siana z ha.

Do roku 1939 na całym obiekcie zagospodarowanych zostało zaledwie 14 ha.

Masowe zakładanie łąk datuje się od roku 1950. Obecnie większa część torfowiska jest już zagospodarowana. Jednak pielęgnowanie ich nie zawsze jest właściwe, szczególnie nawożenie nie jest ciągłe, bądź to z powodu braku nawozów, bądź też braku dbałości ze strony użytkowników.

Rzeka Leśna w niektórych miejscach płynie w gruncie mineralnym i jest wtedy głęboko werodowana, lustro wody zalega na 2 m poniżej terenu.

Sąsiadująca z torfowiskiem rzeka Nurzec odznacza się szybkim prądem i dużym werodowaniem, tak że poziom wody w niej w stosunku do terenu obniżony jest o 3—4 m.

Rzeki te wiosną często występują z brzegów i zalewają okoliczne łąki. Stan uwilgotnienia w roku 1955, szczególnie wiosną, był dość duży, tak że nastąpiło wyginiecie traw szlachetnych.

Lepszy porost traw można było zauważyć w miejscach suchszych. Poziom wody gruntowej utrzymywał się w okresie badań w miesiącu sierpniu na głębokości 0,3—0,7 m, najczęściej 0,4—0,6 m. W lata suchsze woda zalega w tym torfowisku nieco niżej.

W 1952 r. torfowisko w swej środkowej i północnej partii uległo pożarowi. Spotyka się więc obecnie w warstwie wierzchniej dużo rudobrazowego popiołu nasycającego torf. Szczególnie wyraźnie widać to na świeżo wyoranych partiach.

II. CHARAKTERYSTYKA ZŁOŻA TORFOWEGO

Złoże torfowe Boćki jest dość zróżnicowane tak pod względem różnorodności torfu jak i głębokości jego zalegania. Najgłębsza miąższość złoża przekracza 4 m (punkt 14—4,1 m). Średnia miąższość waha się w granicach 1,5—2,5 m. Najgłębsze pokłady torfu znajdują się w partii wschodniej i środkowej. W kierunku do rzeki Leśnej torfowisko spłyca się i Leśna w większości swego biegu płynie w gruncie mineralnym lub płytkich glebach przytorfowych. Gleby te ciągną się wzdłuż obu jej brzegów pasem szerokości 200—300 m. Partię południową i południowo-zachodnią obiektu zalegają torfy płytkie oraz towarzyszące im gleby torfowo-mineralne lub mułowo-błotne.

Na całym terenie torfowiska nie spotykamy zupełnie pokładów gitii.

W badanym złożu występują torfy: trzcinyowy, turzycowy, turzycowo-trzcinyowy, drzewny oraz turzycowo-drzewny.

Dominującymi roślinami torfo-twórczymi są trzcina i turzyce ze sporą domieszką różnych roślin wodnych. Stopień rozkładu torfu dość

wysoki i wynosi średnio 40—60%. Często w warstwach spągowych torf jest mazisty, zamulony, tuż pod nim zazwyczaj występuje torf ze znaczną domieszką drewna.

Proces murszenia torfu w warstwach wierzchnich zaznaczony jest prawie na całym obiekcie. Obszary silniej zmurszałe pokazane są na załączonej mapie. Głębokość warstw murszejących sięga do 25 cm. W innych miejscach jest ona mniejsza i wynosi 10—15 cm. W środkowej połaci torfowiska spotyka się pod powierzchnią konkrecje żelaza, a także miejscami warstewki wiwianitu.

Dla pełniejszego scharakteryzowania budowy złoża torfowego Boćki przytaczamy poniżej opis kilku profilów torfowych uzupełnionych wynikami analiz mikroskopowych.

Profil Nr 1

Profil Nr 1 wykonany w południowo-wschodniej partii torfowiska na łące założonej w 1938 r., pielęgnowanej, dobrze zadarnionej. Charakteryzuje on spotykane na obiekcie łąki uprawne, częściowo zmurszałe bez oznak degradacji porostu roślinnego.

- 0—15 cm — M_1 — warstwa darniowa, zbita tworząca silny wojłok z korzonków, masa murszowa spojona w jedną całość. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 40% (*C. rostrata*, *C. Goodenoughi*, *C. stricta*, *Phragmites communis* 2%, drewno drzew liściastych (*Alnus sp.*) 26%, inne rośliny błotne 26%, *Bryales* 3%, szczątki zwierzęce 3%. Mursz powstał z torfu drzewno-turzycowego.
- 15—25 cm — M_2 — warstwa poddarniowa, pozbawiona korzonków, czarna, dość silnie uwilgocona, luźna, o strukturze od drobnokaszowatej przy samej darni do kaszowatej u dołu; masa murszowa dzięki dużej ilości wilgoci nie rozsypuje się a trzyma się razem. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 30% (*C. lasiocarpa*, *C. rostrata*), *Phragmites communis* 7%, drewno 48% (*Alnus sp.*, *Betula sp.*, *Salix sp.*), *Bryales* 5%, inne rośliny (*Equisetum sp.*) 8%, szczątki zwierzęce 2%. Mursz powstał z torfu turzycowo-drzewnego.
- 25—35 cm — M_3 — warstwa torfu ciemnego o zbitej konsystencji z gęstym zaciekami próchnicy. Torf łupliwy, kruszy się, przy ścisaniu w palcach. Torf drzewno-turzycowy — stopień rozkładu 48%. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 48% (*C. lasiocarpa*, *C. Goodenoughi*, *C. rostrata*), *Phragmites communis* 16%, drewno 25% (*Alnus sp.*, *Salix sp.*) *Bryales* 4%, inne rośliny 6%, szczątki zwierzęce 1%.
- 35—60 cm — T_1 — skała macierzysta — torf ciemny, dość zbity, łupliwy. Przejście od murszu do torfu mało widoczne. Torf turzycowo-trzcinowy — stopień rozkładu 38%. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 42% (*C. lasiocarpa*, *C. riparia*, *C. rostrata*), *Phragmites communis* 47%, *Meyanthes trifoliata* +, drewno 4% (*Alnus sp.*, *Betula sp.*), inne rośliny błotne 6%, szczątki zwierzęce.
- 60—90 cm — T_2 — torf turzycowo-trzcinowy, stopień rozkładu 34%. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 24% (*C. lasiocarpa*, *C. riparia*), *Phragmites communis* 66%, drewno 3% (*Alnus sp.*), inne rośliny błotne 6% (*Equisetum sp.*, *Typha latifolia*), szczątki zwierzęce 1%.

- 90—110 cm — torf trzcinowy — stopień rozkładu 30%.
- 110—150 cm — torf drzewno-trzcinowy — stopień rozkładu 55%.
- Ponizej 150 cm — piasek drobno-ziarnisty.

Inny profil z tej samej partii torfowiska wykonany na łąkach uprawnych, przedstawia się następująco:

- 0—50 cm — torf drzewno-trzcinowy — stopień rozkładu 40%.
- 50—100 cm — torf trzcinowy — stopień rozkładu 50%.
- 100—150 cm — torf turzycowo-trzcinowy — stopień rozkładu 50%.
- 150—200 cm — torf trzcinowy z domieszką turzyc i roślin wodnych — stopień rozkładu 40%.
- 200—245 cm — torf z domieszką detrytu — stopień rozkładu 60%.
- Ponizej 245 cm — piasek.

Pośród łąk spotyka się często zagajniki lub laski brzożowe.

Dla scharakteryzowania profilu glebowego w takich partiach torfowiska przytaczamy opis odkrywki odległej około 100 m od profilu Nr I.

- 0—12 cm — warstwa darniowa dość zbita, mocna.
- 12—18 cm — warstwa poddarniowa o strukturze kaszowatej, sypkiej mimo znacznego uwilgotnienia; u dołu struktura kaszowata przechodzi w strukturę złożoną z gruzełków wielkości orzechów.
- 18—30 cm — torf zwarty, kruchy, dość zbity, posiadający kanaliki i szczeliny.
- 30—60 cm — torf b. wilgotny, trzcinowy, stopień rozkładu 45%.
- 60—90 cm — torf turzycowo-trzcinowy — stopień rozkładu 40%.
- 90—120 cm — torf turzycowo-drzewny z domieszką trzciny — stopień rozkładu 45%.

Profil Nr 2

Profil II — typowy dla torfowiska w partii nieuprawianej, silnie zmurzałej, z widoczną wyraźnie degradacją porostu roślinnego.

- 0—10 cm — M₁ — darnь luźna, korzonki luźno obejmują torf. Torf lekki suchy, pulchny, darnь łatwo odstaje i daje się oddzielać od następnej warstwy. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 24% (*C. lasiocarpa*, *C. rostrata*) *Phragmites communis* 6%, drewno 29% (*Salix* sp., *Alnus* sp., *Pinus silvestris*), *Bryales* 9%, inne rośliny zielne (korzonki, epidermia 21%, okrywy nasienne 6%, szczątki zwierzęce — 5%). Mursz powstały z torfu turzycowo-drzewnego.
- 10—20 cm — M₂ — warstwa ciemna, o drobno kaszowatej strukturze, mimo znacznego uwilgotnienia występuje w postaci luźnej. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 12% (*C. rostrata*, *C. lasiocarpa*, *C. stricta*), *Phragmites communis* 10%, drewno 68% (*Alnus* sp., *Salix* sp.), *Bryales* 2%, inne rośliny błotne 6% (*Equisetum* sp.) szczątki zwierzęce 2%. Jest to mursz z torfu drzewnego.
- 20—28 cm — M₃ — warstwa łatwo łupliwa z dużą ilością wolnych przestworków, barwy szarej, z wkładkami wiwianitu. Torf mszysto-turzycowy, stopień rozkładu 50%. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 49% (*C. lasiocarpa*), *C. caespitosa*, *C. Goodenoughi*, *C. rostrata*, *C. vesicaria*), *Phragmites communis* 10%, drewno 11% (*Salix* sp.), *Bryales* 19%, inne rośliny 9%, szczątki zwierzęce 2%.

- 28—50 cm — T₁ — torf łupliwy, trzcinowo-turzycowy, stopień rozkładu 39%. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 73% (*C. lasiocarpa*, *C. rostrata*, *C. Goodenoughi*, *C. caespitosa*, *C. vesicaria*), *Phragmites communis* 15%, *Bryales* 5%, drewno 3% (*Alnus* sp., *Salix* sp.), inne rośliny błotne 3%, szczątki zwierzęce 1%.
- 50—90 cm — T₂ — torf turzycowo-trzcinowy — stopień rozkładu 33%. Rośliny torfotwórcze: *Carex* 34% (*C. lasiocarpa*, *C. Goodenoughi*, *C. rostrata*, *C. caespitosa*, *C. riparia*), *Phragmites communis* 58%, drewno 1%, *Menyanthes trifoliata* 1%, inne rośliny błotne 5%, szczątki zwierzęce +.
- 90—100 cm — torf trzcinowy, stopień rozkładu 35%,
- 110—200 cm — torf turzycowo-trzcinowy, stopień rozkładu — 43%,
- 200—230 cm — torf turzycowy z domieszką roślin szuwarowych, stopień rozkładu 35%,
- 230—250 cm — torf turzycowo-trzcinowy, stopień rozkładu — 60%.
- Poniżej 250 cm — piasek średnioziemisty.

Jak wynika z opisów przytoczonych profilów w środkowej partii obiektu warstwy wierzchnie złoża tworzy torf drzewno-turzycowy lub drzewny o stopniu rozkładu 40—50%.

Głębiej zalega torf trzcinowy lub turzycowo-trzcinowy. W spągu zaś pojawia się znowu drewno z turzycami lub trzciną.

Stopniowo w kierunku północno-zachodnim zmienia się stratygrafia złoża. Widzimy tam, że stropowe warstwy torfu do głębokości 100 cm a nawet 150 cm buduje torf turzycowo-trzcinowy, niżej zaś występuje torf trzcinowy, w którym w warstwie dennej spotyka się duże ilości detrytu. Przykładem takiego układu warstw może służyć opis profilu Nr 11.

- 0—50 cm — torf trzcinowo-turzycowy, stopień rozkładu 40%.
- 50—150 cm — torf turzycowo-trzcinowy, stopień rozkładu 45%.
- 150—250 cm — torf trzcinowy, stopień rozkładu 40%.
- 250—300 cm — torf trzcinowy, domieszka detritu. Stopień rozkładu 50%.
- 300—360 cm — torf z detritem i muszelkami.
- Poniżej 360 cm — piasek.

Charakterystycznie dla tej partii wypada stopień rozkładu torfu, który jest prawie ten sam do głębokości 2,0 i wynosi około 40%.

Prawdopodobnie warunki, w jakich tworzył się torf nie ulegały większym wahaniom i były stale podobne.

III. CHARAKTERYSTYKA SZATY ROŚLINNEJ

Jak już wspomniano teren torfowiska został w znacznej części zagospodarowany. Obecnie na całym obszarze powstała mozaika łąk zagospodarowanych i utrzymywanych w należytej kulturze, łąk wcześniej założonych lecz nie nawożonych, gdzie zaczynają dominować chwasty jak też łąk nieuprawianych zupełnie.

Z tego powodu wydzielenie i scharakteryzowanie pod względem florystycznym odrębnych partii torfowiska jest dość trudne.

W zależności od nasilenia stopnia murszenia i charakteru roślinności wydzielono następujące partie:

1. Łąki uprawne (zagospodarowane) z zaznaczonym w profilu glebowym procesem murszenia.
2. Łąki niezagospodarowane ze słabo zaznaczonym procesem murszenia.
3. Łąki niezagospodarowane z wyraźnie zaznaczonym procesem murszenia.
4. Łąki turzycowo-trawiaste.
5. Zagajniki i zarośla.

1. ŁĄKI UPRAWNE

Łąki uprawne i nawożone wyglądają dobrze. Rośnie na nich kupkówka, tymotka, rajgras angielski, kostrzewa łąkowa, wiechlina błotna, kostrzewa czerwona. Murszenie torfu widoczne ale nie wielkie. Na łąkach tych najstarszych na całym torfowisku założonych przed 1939 r. zrobiono zapisy roślinne i odkrywki glebowe.

I. Zapis na łące tzw. księżej parceli o bardzo dobrym poroście, plonującej rok rocznie po 50—60 q siana z ha:

Kostrzewa łąkowa (*Festuca pratensis*) — 35%.

Kostrzewa czerwona (*Festuca rubra*) 20%.

Kupkówka (*Dactylis glomerata*) 10%.

Wyczyniec łąkowy (*Alopecurus pratensis*) 5%.

Wiechlina szorstka i łąkowa (*Poa trivialis et pratensis*) 3%.

Mniszek pospolity (*Taraxacum officinale*) 4%.

Firletka pospolita (*Lichnis flos cuculi*) 3%.

Babka lancetowata (*Plantago lanceolata*) 3%.

Krwawnik (*Achillea millefolia*) — 1%.

Jaskier płozący (*Ranunculus repens*) 1%.

Zwierciadło wody gruntowej 40—45 cm. Gleba: płytki torf drzewno-turzycowy zamulony o głębokości 0,7 m. Proces murszenia niezbyt wyraźny.

II. Zapis na łące ob. Wińskiego, pielęgnowanej od momentu założenia, co kilka lat nawożonej:

Turzyce (*Carex*) — 15%.

Kostrzewa łąkowa (*Festuca pratensis*) 15%.

Kostrzewa czerwona (*Festuca rubra*) 10%.

Kupkówka (*Dactylis glomerata*) 10%.

Wiechlina łąkowa (*Poa pratensis*) 10%.

Brodawnik jesienny (*Leontodon autumnalis*) 15%.

Krwawnica (*Lithrum salicaria*) 2%.

Wierzbówka błotna (*Epilobium palustre*) 4%.

Rdest węzownik (*Poligonum bistorta*) 2%.

Jaskier ostry (*Ranunculus acer*) 5%.

Pięciornik gęsi (*Potentilla anserina*) 3%.

Szczaw zwykły (*Rumex acetosa*) 5%.

Świbka błotna (*Triglochin palustre*) 1%.

Zwierciadło wody gruntowej 50—55 cm. Proces murszenia wyraźnie zaznaczony. Gleba: torf głębokości 1,5 m. Szczegółowy opis okrywki podany został jako profil Nr 1.

W miesiącu lipcu w okresie sianokosów została pobrana próbka siana z wyżej wymienionej łąki.

Średnia waga surowej trawy z poletka o powierzchni 1 m² wynosiła 0,97 kg, co po wysuszeniu dało 0,34 kg siana. W przeliczeniu na 1 ha plon siana z pierwszego pokosu wynosi 34 q. Drugi pokos zapowiadał się słabiej i można było go szacować na około 20 q/ha.

Z pasa 20 × 20 cm wycięto darni, którą następnie wypłukano z torfu i wysuszono na powietrzu, waga darni pow. suchej wynosiła 38,5 g.

Dla porównania — waga powietrznie suchej darni pobranej w ten sam sposób przy profilu Nr 2 na terenie niezagospodarowanym, zdegradowanym wynosiła 14,4 g.

Na wszystkich łąkach uprawnych oprócz traw szlachetnych (sianych w mieszankach), pojawia się kostrzewa czerwona i sporo chwastów szczególnie na łąkach starych lub nawożonych niedostatecznie. Z chwastów najczęściej występują: brodawnik jesienny, jaskier ostry, rdest wężownik, spotyka się też pięciornik gęsi, szczaw, a także krwawnicę.

2. ŁĄKI NIEZAGOSPODAROWANE ZE SŁABO ZNACZONYM PROCESEM MURSZENIA

Są to łąki o zwartej darni i dość bujnym poroście kostrzewy czerwonej przy udziale innych traw i częściowo turzyc. Do grupy tej zaliczamy też łąki założone przed kilkoma laty lecz nienawożone, opanowane przez kostrzewę czerwoną, wiechlinę, pięciornik, wierzbówkę, rdest wężownik, miejscami świetlik, kuklik zwisły, brodawnik jesienny, jaskier ostry, krwawnik. W innych miejscach bliżej gruntów mineralnych obok kostrzewy czerwonej pojawiają się turzycy i skrzyp błotny.

Proces murszenia torfu na tego typu łąkach zachodzi również i jest zaznaczony w profilu glebowym. Nie towarzyszy mu jednak degradacja porostu roślinnego. Darni jest względnie zwarta, mocna, na łące nie widać nagich płatów pozbawionych roślinności, tak typowych dla torfowisk zdegradowanych.

3. ŁĄKI NIEZAGOSPODAROWANE Z WYRAŹNIE ZAZNACZONYM PROCESEM MURSZENIA

Pasy takich łąk można spotkać prawie na całym obszarze. Najwyraźniej jednak i to na większym obszarze występują one w południowo-wschodniej partii obiektu (zaznaczonej na planie).

Roślinność porastająca te łąki jest podobna do tej, którą spotykaliśmy na terenie opisywanym poprzednio. Tak więc spotykamy wszędzie kostrzewę czerwoną, jednak porost jej nie jest zwarty, a same roślinki są znacznie gorzej wykształcone, zwiędnięte. Udział chwastów takich jak pięciornik gęsi, wierzbówka, rdest węzownik, kuklik zwisły, oraz gęsiówka, która często tworzy zwarte łany, jest bardzo duży. Darń wytworzyła się miękka i pulchna. Często widać płyty słabo rosnącej, lub na wpół uschniętej roślinności, o łatwo odstającej darni. Spotyka się też plamy obnażonego torfu pozbawionego roślin. Poniżej przytaczamy zapis florystyczny z takiego terenu.

III. Z a p i s roślinności na terenie zdegradowanym:

Kostrzewa czerwoną (*Festuca rubra*) 50%.

Wierzbówka (*Epilobium* sp.) 25%.

Szczaw (*Rumex acetosa*) 10%.

Pięciornik gęsi (*Potentilla anserina*) 5%.

Gęsiówka (*Arabis arenosa*) 3%.

Rdest węzownik (*Poligonum bistorta*) 2%.

Przytulia (*Galium* sp.) 2%.

Jaskier ostry (*Ranunculus acer*) 2%.

Poziom wody gruntowej 60 cm, głębokość torfu 2,5 m. Szczegółowy opis odkrywki podany został jako profil Nr 2.

4. ŁĄKI TURZYCOWO-TRAWIASTE

Łąki tego typu występują na badanym obiekcie tylko małymi wycinkami na terenie bardziej wilgotnym o poziomie wody gruntowej 25—40 cm. Dominująca roślinność tej partii to turzyce — 40% kostrzewa czerwoną 15—20%, jaskier ostry — 20%, wiechlina łąkowa 5—10%, resztę stanowią chwasty, wśród których pojawiają się takie, jak dziewięciornik błotny i świetlik.

Należy nadmienić, że na całym badanym obiekcie nie spotkano zupełnie mchów brunatnych.

5. ZAGAJNIKI BRZozOWE

Tworzy je brzoza omszona w różnym wieku. Wysokość drzew 4—10 m, średnica pierśnicy od 3 do 12 cm. W podszyciu z rzadka spotyka się brzozę niską, kruszynę i wierzbę. Z roślinności zielnej płatami występuje kostrzewa czerwoną i często trzcinnik lancetowaty. Spotyka się turzyce kępiaste (*Carex paradoxa*) oraz rzadko molinię. Poza tym występują: pięciornik gęsi, krwawnica, jaskier ostry, wierzbówka.

Zagajniki tego typu usytuowane są najliczniej w partiach przybrzeżnych obiektu. W części południowo-zachodniej występują zagajniki olchowe.

Opis profilu glebowego w zagajniku brzozowym podany został przy omawianiu budowy złoża. Oprócz zagajników spotyka się na torfowisku Boćki płaty roślin złożonych głównie z brzozy niskiej (*Betula humilis*) i wierzby rokity (*Salix repens*).

Brzoza niska porastała torfowiska prawdopodobnie na większym obszarze, obecnie utrzymuje się jedynie na terenie, który nie był koszony ani zagospodarowany. Zarośla brzozowo-wierzbowe tworzą dość zwarte gęste płaty. W runi występuje kostrzewa czerwona, molinia i wiechlina, czasami kępy turzyc (*Carex paradoxa*), z rzadka spotyka się między zaroślinami pojedynczo sosny. Na partiach o głębokim torfie rośnie rzadko drobna trzcina.

Należy jeszcze wspomnieć o terenie obniżonym przez wypalenie torfowiska (część północno-zachodnia w pobliżu Nurca). Jest to niewielki obszar obniżony o 20—30 cm. Poziom wody gruntowej znajduje się tuż przy powierzchni terenu. Z roślinności dominuje bujna mietlica biała i wiechlina błotna. Przy kopaniu odkrywki widać brunatny popiół po spalonym torfie (tuż pod darnią).

IV. UWAGI KOŃCOWE

Badania na torfowisku Boćki zostały przeprowadzone w pierwszej połowie sierpnia 1955 r.

Wyjątkowo duża ilość opadów w miesiącach poprzednich (czerwiec, lipiec) spowodowała zarówno przesunięcie prac polowych na okres późniejszy, jak też i to, że cechy degradacji nie wystąpiły na torfowisku tak ostro jak w latach suchszych. Dotyczy to w pierwszym rzędzie wy-

Fizyczne właściwości torfów z torfowiska Boćki

l p.	Profil	Głębokość pobrania w cm	Wilgotność torfu				Ilość suchej masy w dm ³ w g	Ciężar objętościowy w złożu w g/cm ³	Ciężar właściwy torfu w g/cm ³	Porowatość w % objęt.	Całkowita pojemność wodna w % abs. suchej masy
			w zleżu		przy pełnym nasyceniu						
			objętościowa	wagowa	objętościowa	wagowa					
1	Boćki I	0—15	79,64	75,34	84,24	76,46	257,24	1,043	1,77	85,47	325
2	łąka nie-	15—25	81,80	77,40	85,96	78,46	236,24	1,044	1,58	85,01	359
3	zdegrado-	25—35	80,78	84,68	87,41	85,45	147,30	0,961	1,52	90,31	599
4	wana	35—60	82,95	85,35	94,35	85,84	143,00	0,976	1,73	91,74	619
5		60—90	82,10	86,90	95,30	88,41	125,80	0,960	1,44	91,27	761
6	Boćki II	0—10	84,95	77,95	85,98	78,12	236,40	1,070	1,78	86,72	357
7	łąka zde-	10—20	80,15	79,15	88,95	80,82	210,80	1,010	1,82	88,42	421
8	gradowana	20—28	86,10	77,11	89,41	77,63	251,35	1,090	1,53	83,58	347
9		28—50	87,0	85,30	89,30	85,61	150,40	1,020	1,49	89,91	594
10		50 cm	85,50	88,00	91,90	88,66	118,12	0,976	1,33	91,12	780

glądu roślinności. Poziom wody gruntowej na badanym terenie był dość wysoki, a uwilgotnienie wierzchnie gleby — znaczne.

W badaniach zwrócono uwagę na porównanie właściwości murszu i torfu z dwóch profilów Nr 1 z łąki zagospodarowanej o torfie chronionym silną darnią i Nr 2 z terenu nieużytkowanego rolniczo od okresu odwodnienia, najsilniej zdegradowanego.

W próbkach pobranych wg przyjętej dla wszystkich obiektów zasady z poziomów M_1 , M_2 , M_3 , T_1 i T_2 oznaczono niektóre właściwości fizyko-wodne; wyniki tych oznaczeń podaje załączona tabela. Ponadto wzięto próbki do innych badań laboratoryjnych.